УДК 378.015.3.016:159.923-057.87

DOI 10.31494/2412-9208-2020-1-3-215-223

RESEARCH OF ABILITIES IN LEARNING WORK WITH STUDENTS-PSYCHOLOGISTS

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗДІБНОСТЕЙ У НАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Yuriy VINTYUK,

Candidate of pedagogical science,
associate professor

<http://orcid.org/0000-0001-6263-4744>

yurvin@ukr.net

Lviv Polytechnic Natoinal University

Юрій ВІНТЮК,
кандидат психологічних наук,
доцент

Національний університет

"Львівська політехніка"

✉ 1/3 kn. Romana
Ukraine, L`viv

✉ кн. Романа 1/3
м. Львів, Україна

Original manuscript received: October 03, 2020

Revised manuscript accepted: November 25, 2020

ABSTRACT

The article highlights the features and course of application of the research approach to the study of abilities in educational work with students-psychologists. A review of scientific publications on the selected topic; approaches to the study of abilities are clarified. Features of studying of abilities from positions of various approaches are considered. The specifics of involving students in the study of abilities are highlighted. The research consisted in the development and implementation of an optimal approach to acquainting students with the study of abilities, which would combine existing knowledge on this topic on a rational basis, present them in an appropriate logical sequence, based on their needs for such knowledge, existing level of knowledge and current requirements for professional training of psychologists. The study provides both analytical and practical components; it is organized and conducted by the teacher, but with the fullest possible involvement of students. In the analytical part of the study, the material on this topic was processed: unclear provisions were clarified, certain points were clarified and concretized, etc. Students must show the ability to independently process the material intended for study, as well as to be involved in the process of resolving issues submitted for consideration. The practical part of the study implements the demonstration of the possibilities of working with abilities in the practice of a professional psychologist: both the diagnosis of features and the development of indicators; performed mainly during practical classes. There is also an opportunity, if necessary, to ask students individual creative tasks for extracurricular activities. The result of the research work was that students not only better understood the role of abilities in everyday life, educational and professional activities, their purpose, features and manifestations, but also found out the possibilities of developing and applying abilities in future professional activities. They mastered the approaches and theories, which were introduced in lectures, in practical activities, which is close to the daily work of a psychologist. The conclusions from the carried-out work are made and prospects of the further researches in this direction are outlined.

Key words: educational process, training of future professional psychologists,

research of abilities, research approach in educational activity, development of abilities.

Постановка проблеми. Ситуація в системі освіти, що змушена дедалі більше орієнтуватися на наявні суспільні реалії, потребує докорінних змін. Вона вимагає застосування нових підходів до підготовки фахівців різних спеціальностей, зокрема й на рівні вищої освіти. Відповідно, студенти під час навчання мають опанувати не тільки теоретичними знаннями, у певній сфері, але й можливостями та практичними способами їхнього застосування, необхідними в повсякденній діяльності за обраним фахом. Це стосується і підготовки практичних психологів, так як тільки володіння необхідними знаннями разом із засвоєними практичними вміннями і необхідними навичками може забезпечити їм необхідний рівень професійної компетентності. Це актуалізує потребу надати їм під час навчання належну підготовку до діяльності в ринкових умовах для забезпечення високої конкурентоспроможності. До таких вимог у наш час дедалі частіше потрапляє вміння працювати зі здібностями, що зумовлює актуальність і доцільність цього дослідження.

Метою роботи є висвітлити особливості та хід застосування дослідницького підходу до вивчення здібностей у навчальній роботі зі студентами-психологами.

Завдання дослідження:

- здійснити огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясувати підходи до вивчення здібностей;
- розглянути особливості аналізу здібностей з позицій різних підходів;
- висвітлити специфіку залучення студентів до дослідження здібностей;
- зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших наукових пошуків.

Ця робота є продовженням попередніх досліджень із формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів, які були опубліковані раніше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом праць за темою дослідження виявлено небагато як вітчизняних, так і закордонних авторів. Серед них варто відзначити, зокрема, публікації: В. І. Андрєєва [1], Д. Б. Боголявленської та М. Є. Боголявленської [2], Т. В. Дуткевича [3 – 4], Н. Б. Іванцової [6], Є. П. Ільїна [7], В. А. Крутецького [8], Н. С. Лейтеса [9 – 10], С. Д. Максименка [11], П. А. М'ясоїда [12], К. Г. Постової [14], В. А. Роменця [16], С. Л. Рубінштейна [17], А. І. Савенкова [18 – 19], М. В. Савчина [20], Б. М. Теплова [21], А. В. Хуторського [22], В. Д. Шадрікова [23], збірники колективів авторів [5; 13; 15] та деякі інші.

У них розглянуті питання сутності здібностей та їх особливостей, функцій; висвітлено основні проблеми, що постають при вивченні цього феномену; наведено інформацію про основні підходи до їх дослідження; розглянуто структуру здібностей особистості; висвітлено прикладний

аспект застосування знань про здібності; з'ясовано шляхи і способи розвитку здібностей, а також розглянуто стан сучасних досліджень у даному напрямку. Одержана в результаті здійсненого вивчення вказаних публікацій інформація використана при організації і проведенні власного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на те, що основні підходи до дослідження здібностей у наявній науковій літературі висвітлені достатньо повно, інформації про те, як саме оптимально ознайомлювати з цими знаннями студентів-психологів, ані викладу досвіду подібної роботи не знайдено. Оскільки наявні відомості не дають цілісної картини явища, що перебуває в центрі розгляду, видається доцільною розробка відповідного підходу, який би дозволив студентам не лише опанувати наявні теоретичні знання, але й практичні способи вивчення здібностей, а також висвітлив можливості застосування цих знань. Урахування особливостей цієї проблеми змушує до проведення самостійного дослідження.

Результати власних досліджень. Проведене дослідження полягало в реалізації спроби розробити й апробувати оптимальний підхід до ознайомлення студентів із дослідженням здібностей, який би дозволив поєднати наявний знання на певній доречній основі, подати їх доступно й у відповідній логічній послідовності, виходячи з їхніх потреб у таких знаннях, наявного рівня і чинних вимог професійної підготовки психологів. У роботі максимально використано досвід викладання, при реалізації запропонованого підходу ставилося завдання наблизити наукові знання до вимог повсякденного життя, запитів сьогодення та професійної діяльності практичного психолога. У проведеному дослідженні передбачено як аналітичний, так і практичний складники; воно організовується та проводиться викладачем, проте з максимально повним залученням студентів. Запропонований підхід апробовано при викладанні курсу «Загальна психологія» студентам, які навчаються за спеціальністю «Психологія» на 1-му курсі в Національному університеті «Львівська політехніка». Необхідно відзначити, що традиційний виклад матеріалу під час занять із освоєння теми не планувався; навпаки, перед відвідуванням занять студенти повинні були ознайомитися з матеріалом кожної наступної лекції, розміщеним у Віртуальному навчальному середовищі закладу. Натомість під час занять передбачалося здійснити його опрацювання: з'ясування незрозумілих положень, уточнення та конкретизація певних моментів, наприклад, у вигляді бесіди або діалогу тощо. Студенти мали бути виявити вміння самостійно опановувати матеріал, призначений для вивчення, а також залучалися до процесу вирішення питань, винесених на розгляд. Вироблена послідовність проведення дослідження, як подача й опрацювання теоретичного матеріалу, так і його практична складова, у скороченому вигляді наведена далі.

Аналітична частина дослідження. Розпочати розгляд теми потрібно зі з'ясування сутності поняття “здібності”, з констатації факту:

кожній людині протягом життя доводиться опановувати ті чи інші види діяльності. При цьому швидкість і результативність цього процесу визначає і ті максимальні показники, яких вона здатна досягнути. А успішність оволодіння певною діяльністю залежить передусім від наявності необхідних для цього здібностей. Здібності – це те, що не зводиться до знань, вмінь і навичок, але забезпечує їх швидке набуття, закріплення й ефективне використання на практиці. Після цього потрібно навести визначення поняття, а також надати необхідні пояснення.

Далі доцільно розглянути питання про вивчення здібностей протягом розвитку людської цивілізації, починаючи з античності, навести міркування з цього приводу Платона й інших мислителів. Відтак переходимо до наступних історичних епох: згадуємо праці Р. Декарта, К. А. Гельвеція, Д. Локка, Ф. Галля, Ф. Гальтона, А. Біне та ін.; після короткого екскурсу варто також згадати провідних сучасних дослідників здібностей.

У наступному питанні розглядаємо проблему класифікації здібностей; необхідно розповісти про види здібностей, надати визначення, спроби створити класифікацію здібностей, навести відомі приклади класифікацій та сучасний стан справ із вирішення проблеми.

Далі переходимо до висвітлення питання природи здібностей. З історичного екскурсу здібностей слухачам вже відомо, що з давніх часів до XX ст. включно в дослідників існували суттєві розбіжності в поглядах. Можна влаштувати дискусію з застосуванням аргументів різних сторін, підходів і наукових шкіл. Після цього необхідно розповісти про аспекти сучасного стану досліджень. Відтак переносимо виклад на висвітлення проблеми біологічних передумов розвитку здібностей, розповідаємо про задатки та їхнє вивчення; наводимо приклади та влаштовуємо обговорення.

Наступні питання, що переносяться в центр викладу: здібності й особистість та рівні розвитку здібностей. Чим відрізняються особистості з різними здібностями? Зокрема, висвітлюємо, які інші якості особистості необхідні для успішного розвитку здібностей та як здібності впливають на розвиток особистості загалом. Важливим є розкриття співвідношення та впливу розвитку здібностей на особистість людини. Необхідно розповісти про здібності видатних людей у різних галузях діяльності. Студентів також слід максимально включити в цей процес, доцільно попросити їх навести інші відомі приклади; одержані результати важливо обговорити й узагальнити.

Поступово переходимо до розгляду практичних питань, передусім, про проблему діагностики здібностей. Необхідно з'ясувати відомі способи і методи діагностики здібностей; зокрема, надати інформацію про створення науковцями відповідних методик для виявлення рівня розвитку здібностей, окремі методики та можливості їхнього застосування на практиці. Детальніше ознайомлення з цими можливостями передбачено під час практичних занять.

Завершуємо теоретичну частину висвітленням питання про

розвиток здібностей: можливості, підходи, способи, методи тощо; і насамкінець розповідаємо про можливі патології за умови недостатнього розвитку.

До наведеного необхідно додати, що під час викладу як теоретичного, так і стимульного матеріалу під час лекційних занять використовувався мультимедійний проектор, що дозволяло подавати необхідну графічну інформацію для активізації її сприймання. Після цього розпочинається практична частина, яка надає максимум можливостей для залучення студентів до процесу експерименту.

Практична частина дослідження полягає в демонстрації можливостей роботи зі здібностями у практиці фахового психолога: як діагностики особливостей, так і розвитку показників; виконується, головним чином, під час практичних занять. Передбачена також можливість за необхідності давати студентам індивідуальні творчі завдання для позааудиторної роботи.

1. Запропоновано виконати методику «Виявлення комунікативних і організаторських здібностей»: КОЗ-2 [5, с. 230]. Студентам потрібно дати відповіді на питання тесту, що передбачає з'ясування рівня розвитку вказаних здібностей. Після цього здійснюється опрацювання отриманих результатів за стандартизованою процедурою; результати інтерпретуються й обговорюються.

2. Дослідження кмітливості за допомогою відповідної методики [5, с. 232]. Для цього присутнім потрібно виконати завдання, що дозволяють встановити рівень розвитку здібностей до вирішення нестандартних завдань. Після опрацювання одержаних даних їх необхідно інтерпретувати. Усі, хто бажає, оголошують результати, після чого слід влаштувати обговорення.

3. Наступне завдання присутнім: «Охарактеризуйте власні здібності. Які сильні сторони вашої особистості вони визначають? А які незручності зумовлюють? Чому вони виникли? Як це проявляється в повсякденному житті та роботі? Наведіть приклади. Наскільки вас влаштовує такий стан справ?»

4. Як сформувалися ваші здібності? Які умови та особливості їхнього формування? Хто брав участь у цьому процесі? Чи намагалися ви самі брати участь у ньому? Наведіть приклади типових підходів, серед них як вдалих, що принесли бажаний результат, так і невдалих, свою думку поясніть.

5. Розкажіть про свої досягнення в певних видах життєдіяльності. Поміркуйте: яку роль у цих процесах відігравали здібності. Чи все заплановане вдалося реалізувати, якщо так, то завдяки чому; якщо ні, то чому? Чи було передбачено, що для певних досягнень потрібен певний рівень розвитку здібностей? Чи розвалилися здібності в процесі здійснення бажаного?

6. Студентам запропоновано подивитися фільм «Принцеса льоду». За результатами спостереження скласти психологічну

характеристику здібностей головного персонажа. Навести міркування щодо того, як проявляються і розвиваються здібності, що цьому сприяє або перешкоджає; та як вони впливають на прояви життєдіяльності особистості, зокрема, визначають її долю.

7. Завдання присутнім: складіть перелік основних проблем зі здібностями, з якими можуть звертатися клієнти до психолога. Наведіть приклади із власного досвіду та з інших джерел. Поміркуйте, як вони виникають і які можливі шляхи їхнього вирішення.

8. Охарактеризуйте здібності, необхідні для успішної повсякденної практичної роботи психолога. Вирішення яких проблем вони повинні забезпечувати? Наведіть приклади, коли психологу необхідні розвинені певні конкретні здібності.

9. Наскільки розвинені здібності ви хотіли би мати? Які рівні досягнень вони мають забезпечити? Які сильні сторони особистості для цього необхідні? А які вади потрібно подолати? Як цього можна досягнути? Чи вважаєте ви таке досягнення бажаного реальним? Свою думку поясніть.

10. Складіть програму розвитку власних здібностей до необхідного рівня. Які пункти повинна містити така програма? Які особливості її виконання? Чи достатньо вам одержаних під час занять знань для реалізації такої програми? Результати виконання завдання обговорюються.

Головним результатом проведеної навчально-дослідницької роботи стало те, що студенти не лише краще зрозуміли роль здібностей у повсякденному житті, навчальній і професійній діяльності, їхнє призначення, особливості та прояви, а також з'ясували можливості розвитку та застосування здібностей у майбутній професійній діяльності. Вони опанували підходи і теорії, з якими ознайомилися на лекційних заняттях, у практичній діяльності, яка наближена до повсякденної роботи психолога. У подальшому робота над темою буде продовжуватися, передусім, на старших курсах і під час вивчення інших навчальних дисциплін.

Висновки.

1. Огляд публікацій за темою дослідження дозволив встановити, що в працях науковців наявні напрацювання, котрі дозволяють обґрунтувати і реалізувати дослідницький підхід до вивчення здібностей у навчальній роботі зі студентами.

2. Застосування запропонованого підходу для викладання студентам-психологам теми створює необхідні умови для набуття необхідних знань, вмінь та навичок, а також допомагає дослідити їхні здібності, що дозволяє подолати низку труднощів, які виникають під час навчання.

3. Упровадження запропонованого підходу до вивчення здібностей допомагає підняти інтерес до теми в студентів, що дозволяє оптимізувати процес набуття знань, активізувати розвиток вмінь і навичок і має позитивний вплив на формування їхньої професійної

компетентності та конкурентоспроможності.

Передбачено здійснити подальше вдосконалення запропонованого підходу, урахувуючи результати його застосування, та впровадити в процес підготовки психологів у ЗВО.

Література

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. 238 с.
2. Боголявленская Д. Б., Боголявленская М. Е. Психология одаренности. Понятие, виды, проблемы. Выпуск 1. М.: МИОО, 2005. 176 с.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посібник. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2016. 392 с.
4. Дуткевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія: модульний навчальний посібник для студентів ЗВО за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія». К.: Центр учбової літератури, 2017. 304 с.
5. Загальна психологія: Практикум: Навч. посібн. ; В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька та ін. – К.: Каравела, 2005. 280 с.
6. Іванцова Н. Б. Творчі здібності студентів-психологів як вияв професійної спрямованості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadsps_2013_3_
7. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одарённости. СПб.: Питер, 2009. 434 с.
8. Крутецкий В. А. Проблема формирования и развития способностей. *Вопросы психологии*. 1978. № 2. С. 5-12.
9. Лейтес Н. С. Психология одарённости детей и подростков. М.: Академия, 1996. 416 с.
10. Лейтес Н. С. Возрастная одаренность и индивидуальные различия : избранные психологические труды. Воронеж : МОДЭК ; Москва : МПСИ, 2003. 464 с.
11. Максименко С. Д. Загальна психологія. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
12. Мясойд П. А. Курс загальної психології. Підручник у 2-х т. К.: Алерта, 2011, 2013.
13. Основи загальної психології: Навчальний посібник: У 2-х т. / Укл.: Полозенко О. В., Омельченко Л. М., Яшник С. В. та ін. К.: НУБіП, 2009.
14. Постова К. Г. Психологічні умови розвитку дослідницьких здібностей обдарованих учнів : монографія. К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. 96 с.
15. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В. Д. Балин, В. К. Гайда, В. К. Гербачевский и др. Под общ. ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. СПб.: Питер, 2007. 560 с.
16. Роменец В. А. Психологія творчості. К. : Вища школа, 1971. 248 с.
17. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб.: Питер, 1999. 720 с.
18. Савенков А. И. Ваш ребёнок талантлив: Детская одарённость и домашнее обучение. Ярославль: Академия развития, 2002. 352 с.
19. Савенков А. И. Одарённые дети в детском саду и в школе. Учебное пособие для студентов высших пед. учеб. зав. М., 2000. 232 с.
20. Савчин М. В. Загальна психологія. Навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
21. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. М.: Изд-во АПН РСФСР, 1961. 536 с.

22. Хуторский А. В. Развитие одарённости школьников. Методика продуктивного обучения: пособие для учителя. М.: Гуманит. изд. центр, 2000. 320 с.
23. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека. М.: Логос, 1996. 320 с.

Reference

1. Andreev V. Y. (1988). Dyalektyka vospytanyia y samovospytanyia tvorcheskoi lychnosti. Kazan : Yzd-vo Kazanskoho unyversyteta. 238 s.
2. Boholiavlenskaia D. B., Boholiavlenskaia M. E. (2005). Psykholohyia odarennosti. Poniatie, vydy, problemy. Vypusk 1. M.: MYOO. 176 s.
3. Dutkevych T. V. (2016). Doshkilna psykholohiia: navch. posibnyk. 2-he vyd. K.: Tsentr uchbovoi literatury. 392 s.
4. Dutkevych T. V. (2017). Dytiacha rozvyvalno-korektsiina psykholohiia: modulnyi navchalnyi posibnyk dlia studentiv ZVO za napriamom pidhotovky 6.030103 «Praktychna psykholohiia». K.: Tsentr uchbovoi literatury. 304 s.
5. Zahalna psykholohiia (2005): Praktykum: Navch. posibn. ; V. V. Voloshyna, L. V. Dolynska, S. O. Stavyska ta in. K.: Karavela. 280 s.
6. Ivantsova N. B. Tvorchy zdybnosti studentiv-psykholohiv yak vyiv profesiinoi spriamovanosti. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. 2013. Vyp. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3
7. Ylyn E. P. (2009). Psykholohyia tvorchestva, kreatyvnosti, odarénnosti. SPb.: Pyter, 2009. 434 s.
8. Krutetskyi V. A. (1978). Problema formirovaniia y razvytiia sposobnostei. *Voprosy psykholohyy*. № 2. S. 5-12.
9. Leites N. S. (1996). Psykholohyia odarénnosti detei y podrostkov. M.: Akademyia. 416 s.
10. Leites N. S. (2003). Vozrastnaia odarennost y yndyvydualnye razlychyia : yzbraniye psykholohicheskyye trudy. Voronezh : MODEK ; Moskva : MPSY. 464 s.
11. Maksymenko S. D. (2008). Zahalna psykholohiia. Navch. posibnyk. K.: Tsentr uchbovoi literatury. 272 s.
12. Miasoid P. A. (2011, 2013). Kurs zahalnoi psykholohii. Pidruchnyk u 2-kh t. K.: Alerta.
13. Osnovy zahalnoi psykholohii (2009). : Navchalnyi posibnyk: U 2-kh t. ; Ukl.: Polozenko O. V., Omelchenko L. M., Yashnyk S. V. ta in. K.: NUBiP.
14. Postova K. H. (2014). Psykholohichni umovy rozvytku doslidnytskykh zdybnosti obdarovanykh uchniv : monohrafiia. K. : Instytut obdarovanoi dytyny. 96 s.
15. Praktykum po obshchei, eksperymentalnoi y prykladnoi psykholohyy (2007) ; V. D. Balyn, V. K. Haida, V. K. Herbachevskyi y dr. Pod obshch. red. A. A. Krylova, S. A. Manycheva. SPb.: Pyter. 560 s.
16. Romenets V. A. (1971). Psykholohiia tvorchosti. K. : Vyscha shkola. 248 s.
17. Rubynshtein S. L. (1999). Osnovy obshchei psykholohyy. SPb.: Pyter. 720 s.
18. Savenkov A. Y. (2002). Vash rebenok talantlyv: Detskaia odarénnost y domashnee obucheniye. Yaroslavl: Akademyia razvytiia. 352 s.
19. Savenkov A. Y. (2000). Odarennye dety v detskom sadu y v shcole. Uchebnoe posobie dlia studentov vysshykh ped. ucheb. zav. Moskow. 232 s.
20. Savchyn M. V. (2020). Zahalna psykholohiia. Navch. posibnyk. K.: VTs «Akademiia». 344 s.
21. Teplov B. M. (1961). Problemy yndyvydualnykh razlychyi. M.: Yzd-vo APN RSFSR. 536 s.
22. Khutorskyi A. V. (2000). Razvytye odarénnosti shkolnykov. Metodyka produktyvnoho obucheniia: posobie dlia uchytelia. M.: Humant. yzd. tsentr. 320 s.
23. Shadrykov V. D. (1996). Psykholohyia deiatelnosti y sposobnosti cheloveka. M.: Lohos. 320 s.

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлені особливості та хід застосування дослідницького підходу до вивчення здібностей у навчальній роботі зі студентами-психологами. Здійснений огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясовані підходи до вивчення здібностей; розглянуті особливості засвоєння з позицій різних підходів; висвітлена специфіка залучення студентів до цього процесу. Експеримент полягав у розробці та реалізації оптимального підходу до ознайомлення студентів із дослідженням здібностей, який би дозволив поєднати наявні знання з теми на певній раціональній основі, подати їх доступно й у відповідній логічній послідовності, виходячи з потреб у таких знаннях, наявного рівня знань і чинних вимог до професійної підготовки психологів. У проведеному експерименті передбачено як аналітичну, так і практичну складову; він організований та проведений викладачем, проте з максимально повним залученням студентів. В аналітичній частині дослідження здійснено опрацювання матеріалу з даної теми: з'ясовані незрозумілі положення, здійснено уточнення та конкретизацію певних моментів тощо. Студенти мали виявити вміння самостійно опрацьовувати матеріал, призначений для вивчення, а також залучатися до процесу вирішення питань, винесених на розгляд. Практична частина дослідження реалізовує демонстрацію можливостей роботи зі здібностями в практиці психолога: як діагностики особливостей, так і розвитку показників; виконується, головним чином, під час практичних занять. Передбачена також можливість за необхідності давати студентам індивідуальні творчі завдання для позааудиторної роботи. Результатом проведеної навчально-дослідницької роботи стало те, що студенти не лише краще зрозуміли роль здібностей у повсякденному житті, навчальній і професійній діяльності, їхнє призначення, особливості та прояви, а також з'ясували можливості розвитку та застосування здібностей у майбутній професійній діяльності. Вони опанували підходи і теорії, з якими ознайомилися на лекційних заняттях, у практичній діяльності, яка наближена до повсякденної роботи психолога. Зроблені висновки з проведеної роботи й визначені перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: освітній процес, підготовка майбутніх психологів, дослідження здібностей, дослідницький підхід у навчальній діяльності, розвиток здібностей.